

Колосова В.П.,

кандидат економічних наук,
заступник директора
Департаменту боргової та міжнародної
фінансової політики —
начальник управління
Міністерства фінансів України

СПІВРОБІТНИЦТВО З МВФ: РЕФОРМА КВОТ КРАЇН — ЧЛЕНІВ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ*

Висвітлено реформи квот країн — членів МВФ та реформування Ради директорів. Зроблено спробу проаналізувати шляхи реформування управління МВФ.

The article provides the information about reformation of the IMF member states quotas and reformation of the IMF Board of directors. Also the publication is an attempt to examine ways of reforming the IMF.

Ключові слова: Рада директорів, МВФ, квота, позика, голоси.

Під час щорічних зборів Міжнародного валютного фонду і Світового банку, що проходили у Вашингтоні в квітні 2010 р., керуючим від США міністром фінансів Т. Райтнером було запропоновано зменшити склад Ради директорів МВФ, для того щоб зберегти існуючу кількість директорів від нових ринкових економік та країн, що розвиваються, а також запровадити виборність усіх директорів. Це вимагає внесення змін до статуту МВФ, а отже, ратифікації цих змін парламентами переважної більшості (двох третин) країн-членів. У серпні 2010 р. США, які мають у МВФ 16,74% сукупних голосів, та декілька інших країн не проголосували за введення виборності директорів. Згідно зі статутом МВФ, вибори мають пройти до 1 листопада, але вони відбудуться тільки за умови прийняття змін, які або зменшать кількість директорів до 20-ти статутних, або залишать нинішню їх кількість — 24 особи.

Крім того, статут МВФ передбачає, що Рада директорів є постійно діючим органом МВФ і директори складають свої повноваження після обрання наступників. Нові узгоджені правила повинні мати як мінімум підтримку США, ЄС та інших крупних угруповань, також необхідна гарантована підтримка двох третин керуючих.

Відповідно до заяв США, країн Азії та Латинської Америки, надмірною є кількість представників Європи. Кандидатами на скорочення називають директорів від малих індустріальних європейських країн (Бельгії, Нідерландів, Швейцарії, скандинавських країн). З огляду на те, що останнім часом політичні рішення щодо боротьби зі світовою кризою приймають країни G-20, розглядається пропозиція стосовно приведення складу Ради директорів МВФ у відповідність зі складом G-20.

* Ця стаття продовжує тему реформування системи квот і Ради директорів МВФ, висвітлення якої було розпочате в № 4 журналу “Фінанси України” за 2010 р.

Слід зазначити, що майбутня реформа квот значно збільшить представництво КНР та кількох інших країн, але водночас зменшить квоти Франції й Великобританії, які вже не будуть належати до найбільших п'яти країн за квотами у МВФ.

У серпні 2010 р. розглядалися два сценарії розвитку подій. Перший передбачає узгодження нових правил за підтримки США, ЄС та інших провідних країн, проведення виборів, зменшення кількості виконавчих директорів. Таким чином, на два наступних роки зберігається українсько-голандська група, втім, є висока ймовірність приєднання до неї інших країн ЄС (Ірландії або Угорщини).

Згідно з другим сценарієм, запропоновані правила не будуть узгоджені та почнеться формування нових груп країн, які відповідатимуть статутним вимогам. G-7 та інші провідні країни зможуть знайти аргументи щодо приведення складу Ради директорів МВФ у відповідність зі складом G-20, хоча при цьому залишається ризик відсутності кворуму керуючих країн-членів для підтримки реформ МВФ та змін до статуту. Решта країн почуватимуть себе усуненими від прийняття рішень чи контролю їх виконання через Раду директорів.

Сьогодні Рада директорів намагається досягти домовленостей щодо перерозподілу квот на користь нових, динамічних ринкових економік. Головні ринкові економіки наполягають на тому, щоб розвинуті країни відмовилися від значної частки своїх квот, утім, останні на це поки що не погоджуються. Зокрема, США не зацікавлені ні в зменшенні, ні в збільшенні своєї квоти у МВФ. Окрім того, за підготовленими апаратом МВФ сценаріями квота понад 100 країн світу (майже третина голосів) у МВФ істотно зменшується, при тому, що згідно зі статутом МВФ будь-які зміни квот вимагають 85% голосів.

Нові ринкові економіки G-20 цілком справедливо наголошують на неможливості для ринкових економік і країн, що розвиваються, бути донорами квот для інших нових ринкових економік, які є ще більш динамічними. Частка України у світовому ВВП за паритетом купівельної спроможності становитиме трохи менше від 0,4%, а за ринковим курсом — ще менше. Сьогодні вона дорівнює 0,6% сукупної квоти МВФ. Важливим фактором збереження квоти України на перспективу є формульні розрахунки варіабельності поточного рахунку платіжного балансу, адже формула визначення квот враховує ймовірно потрібний (через нестабільність) доступ до ресурсів МВФ, що також вимірюється квотою. На сьогодні в голландській групі країн показники ВВП (доларового) Нідерландів, Румунії та Ізраїлю вищі за ВВП України, втім, наша квота поки що залишається другою за розміром у своїй групі країн саме завдяки формулі обрахування квот.

При видачі позик у вільно конвертованій валюті МВФ активно використовує ресурси розвинутих країн. КНР, Бразилія й Росія почали надавати свої кошти у фонди запозичення МВФ, тобто ті, які можуть використовуватися в разі кризового стану, тільки в 2009 р. Розвинуті країни вважають, що їх представництво в Раді директорів МВФ є обов'язковим, особливо з огляду на дедалі більше й

помітніше використання Фондом їхніх валют і коштів їхніх центробанків. У такому разі інтереси США та країн Азії щодо зменшення впливу ЄС на МВФ значною мірою збігаються, отже, можна очікувати більш результативних реформ систем управління МВФ. Скорочення Ради директорів (з 24-х до 20-ти) можливе, але із затримкою. Також є ймовірність, що в результаті переговорів дещо зміниться лише склад Ради зі збереженням кількості 24 директорів. Утім, через публічний обмін між США та ЄС гострими заявами шанси примусової реструктуризації Ради директорів збільшуються.

Наприкінці жовтня 2010 р. міністри G-20 домовилися при зустрічі про такі зміни у квотах: динамічні недопредставлені нові ринкові економіки отримають понад 5% сукупних квот і голосів у МВФ за рахунок перерозподілу квот і голосів усіх перепредставлених країн, а також добровільного внеску квот і голосів із боку розвинутих країн. Голоси бідніших країн будуть захищені та не зменшуватимуться. Загальне збільшення квотних ресурсів МВФ становить 100%, тобто подвоєння квот, але за умови скорочення кредитних ресурсів, запозичених згідно з новою угодою про запозичення. Формули визначення квот будуть переглянуті протягом трьох років — до наступного перегляду квот, який повинен бути не пізніше січня 2014 р., тобто раніше, ніж звичайно.

Частиною пакету домовленостей є зміни у складі Ради директорів МВФ. Мається на увазі зменшення представництва розвинутої Європи на два місця на користь нових ринкових економік, перехід до виборності всіх виконавчих директорів МВФ зі збереженням їх загальної кількості (24 особи). Ці зміни повинні бути запроваджені не пізніше ратифікації країнами-членами нових квот, за оцінками керівництва Фонду, менше ніж через рік.

Оскільки мова йтиме про збільшення монетарної ваги квот усіх країн та відповідне розширення потенційного доступу до ресурсів МВФ, можна очікувати більш оперативної ратифікації нових квот. Монетарна квота України, ймовірно, перевищить 2,0 млрд СПЗ проти 1,372 млрд СПЗ на сьогодні.

Практично всі члени Ради директорів звертають увагу на те, що рішення з реформування МВФ стало частиною загальних домовленостей, які мають зменшити глобальні дисбаланси та відвернути небезпеку фінансових конфліктів через неузгоджену курсову й регуляторну політику головних країн світу.

Внески за квотами є основним джерелом фінансових резервів МВФ. Для кожної країни, що є членом Фонду, встановлюється квота, котра відповідає її положенню у світовій економіці, визначає максимальний обсяг її фінансових зобов'язань перед МВФ, кількість голосів та впливає на доступ цієї країни до фінансування з боку Фонду.

На момент вступу країни у МВФ для неї встановлюється квота, що відповідає квотам країн-членів, порівнянним із новою країною-членом за економічними показниками. МВФ використовує формулу розрахунку квот як керівництво з оцінки положення країни-члена в організації.

Діюча формула розрахунку квот є середньозваженою величиною ВВП (50% у значенні цього показника), відкритості (30%), економічної варіабельності (15%) і міжнародних резервів (5%). Із цією метою ВВП вимірюється як показник, що складається на базі ринкових обмінних курсів та обмінних курсів за паритетом купівельної спроможності. Ця формула включає також “коефіцієнт стискання”, який зменшує дисперсію розрахункових часток квот між країнами-членами.

Квоти виражені в спеціальних правах запозичення (СПЗ), що є розрахунковою одиницею МВФ. США є найбільшою країною серед членів МВФ, їхня квота становить приблизно 37,1 млрд СПЗ (близько 56 млрд дол. США), а найменшою країною-членом є Тувалу, квота якої — 1,7 млн СПЗ (2,7 млн дол.). Квоти країни-члена визначають основні аспекти її фінансових і організаційних відносин із МВФ, у т. ч. внески, кількість голосів, ліміт доступу до фінансування.

Внесок за квотою — це сума фінансових ресурсів, котру країна-член повинна надати МВФ. Вступаючи до Фонду, країни повинні робити свій внесок у повному обсязі: до 25% — у СПЗ або вільно конвертованій валюті (долар США, євро, ієна, фунт стерлінгів), решту — у власній валюті.

Кількість голосів. Квота великою мірою визначає право голосу країни-члена в рішеннях МВФ. Кожна з них має 250 базових голосів плюс один додатковий голос за кожні 100 тис. СПЗ квоти. Так, США мають 271,743 тис. голосів (16,74% загальної кількості), а Тувалу — 268 голосів (0,01%). Число базових голосів зміниться з уведенням у дію реформ, затверджених у квітні 2008 р.

Ліміт доступу, тобто сума, яку країна-член може отримати від МВФ, визначається відповідно до її квоти. Наприклад, у межах домовленості щодо кредитів “стенд-бай” та розширеного фінансування член МВФ може запозичити до 200% своєї квоти щорічно й до 600% зростаючим підсумком. У виключних ситуаціях ліміт доступу може бути збільшений.

Рада керуючих МВФ регулярно переглядає всі квоти, як правило, раз на п’ять років, причому квота певної країни не може бути змінена без її згоди. Квоти переглядаються головним чином із метою визначення загального розміру збільшення квот та його розподілу між країнами-членами. Зокрема, такий перегляд надає можливість збільшити квоти членів МВФ відповідно до їх положення у світовій економіці.

Результатом 14-го загального перегляду після набрання ним чинності буде збільшення квот на 100% (табл.). Узагалі спеціальні збільшення квот, окрім загальних переглядів, проводяться рідко, одним із таких переглядів було збільшення квот у рамках реформи 2008 р.¹

5 листопада 2010 р. Рада директорів МВФ оголосила про завершення 14-го загального перегляду квот та рекомендувала Раді керуючих, що є вищим органом, який приймає рішення у МВФ, затвердити надані пропозиції. Реалізація реформ

¹ Колосова В.П. Реформа розміру квот країн — членів Міжнародного валютного фонду // Фінанси України. — 2010. — № 4. — С. 53—65.

Таблиця. Загальні перегляди квот країн — членів МВФ

Перегляд квот	Рішення, дата його прийняття	Загальне збільшення квот, %
Перший	Збільшення не запропоновано	—
Другий	Збільшення не запропоновано	—
1958/1959	Лютий і квітень 1959 р.	60,7
Третій	Збільшення не запропоновано	—
Четвертий	Березень 1959 р.	30,7
П'ятий	Лютий 1970 р.	35,4
Шостий	Березень 1976 р.	33,6
Сьомий	Грудень 1978 р.	50,9
Восьмий	Березень 1983 р.	47,5
Дев'ятий	Червень 1990 р.	50,0
Десятий	Збільшення не запропоновано	—
Одинадцятий	Січень 1998 р.	45,0
Дванадцятий	Збільшення не запропоновано	—
Тринадцятий	Збільшення не запропоновано	—
Чотирнадцятий	Листопад 2010 р.	100,0

приведе до стовідсоткового збільшення сукупних квот та перебалансування їх розмірів для чіткішого визначення відносної ваги країн-членів у світовій економіці.

У результаті останнього загального перегляду квот буде:

1) вдвічі збільшено обсяг квот — приблизно з 238,4 до 476,8 млрд СПЗ, таким чином, він становитиме близько біля 755,7 млрд дол. США;

2) перерозподілено понад 6% квот від країн-членів, котрі перепредставлені, до тих, які недопредставлені;

3) перерозподілено більш ніж 6% квот країнам, котрі динамічно зростають, формують ринок і швидко розвиваються;

4) істотно реструктуризовано розміри квот. Китай, як уже зазначалося, стане третім членом МВФ за розміром квоти; крім того, разом із трьома іншими країнами з ринком, що формується, які швидко розвиваються (Бразилія, Індія, Росія), КНР входить в число десяти найбільших акціонерів МВФ;

5) збережено квоти й голоси найбільш бідніших країн-членів. До цієї групи входять країни, котрі відповідають критеріям Трастового фонду МВФ, створеного з метою скорочення бідності і сприяння економічному зростанню, та в яких дохід на одну особу населення в 2008 р. був менший за 1135 дол. США (пороговий рівень, установлений Міжнародною асоціацією розвитку), а для невеликих країн — 2270 дол.

У грудні 2010 р. Україна проголосувала за прийняття результатів 14-го загального перегляду квот і реформування системи управління МВФ. Відповідно до формули, підтриманої більшістю країн-членів, розмір квоти України збільшується мінімально порівняно з іншими формулами, що пропонувалися в ході перегляду, хоча наша країна неодноразово наголошувала на невідповідності такого сценарію. Українська сторона підтримала, зокрема, такі домовленості:

— збільшення квот на 100% (нова квота України становитиме 2,0118 млрд СПЗ, або 0,422%);

— новий розподіл квот між країнами-членами повинен завершитися до 2013 р.;

— внесення поправок до статуту МВФ щодо реформи Ради директорів: погодження положення про повністю виборну Раду в кількості 20 членів; за Радою керуючих залишається право на кожних чергових виборах виконавчих директорів зменшувати або збільшувати їх кількість 85% голосів;

— запровадження інституту додаткових заступників виконавчих директорів;

— зменшення на 2 особи числа виконавчих директорів, що представляють розвинуті європейські країни; країни — члени Фонду зобов'язані утримувати чисельність директорів на рівні 24 особи.

Слід зауважити, що ймовірне об'єднання країн різних груп призведе до втрати Україною другого місця у своїй групі та, можливо, до об'єднання з іншою групою країн із метою отримання постійного представника в Раді директорів МВФ на високій посаді, наприклад старшого радника виконавчого директора. Це надасть можливість Україні безпосередньо представляти свої інтереси у відносинах із апаратом і керівництвом МВФ, а також під час засідань Ради директорів стосовно перегляду програм чи щорічних консультацій між Україною і МВФ.